

U pogledu rada Društva i njegove aktivnosti u pojedinim republikama donešena je preporuka o osnivanju sekcija gdje god je to moguće. Ovo je potrebno naročito zato, što u nekim republikama uopće nema nikakve ustanove, organizacije ili centra, koji bi se bavili specijalno problematikom mljekarstva. Prisutni su još zamoljeni, da porade s većom aktivnošću oko učlanjivanja u Društvo, odnosno u sekcije.

U diskusijama učestvovali su pored spomenutih drugova još i ing. S. Živanović, ing. M. Đorđević i ing. Stambolić. Zapisnik vodio je ing. Ivica Vujičić.

Z A N A Š E S E L O

O ČEMU ZAVISI KVALITET SIJENA

Sijeno je najvažnija voluminozna krma za zimsku prehranu krava. U novije doba preporuča se u obroku više silaže, a manje količine sijena zbog toga, što je njena proizvodnja jeftinija, gubici na hranjivim tvarima manji, proizvodnja je neovisna o vremenskim prilikama, a zbog sočnosti i blage nakiselosti stoka ju radije uzima i bolje ju iskorišćuje.

Iako svaki proizvođač višemanje zna da se dobrim sijenom stoka lakše zimi prehrani i da takovo sijeno povoljno djeluje na proizvodnju mlijeka, ipak premalo pažnje obraća proizvodnji, sušenju i spremanju sijena.

Kvalitet sijena zavisi: 1. o biljnom sastavu. U dobrom sijenu pretežu dobre (slatke) trave. Lepirnjače: lucerna, djetelina, grahorica, kao i njihove smjese daju bolje sijeno, t. j. s više bjelančevina, rudnih tvari i vitamina; 2. o dobi košnje, načinu sušenja i spremanja.

Koje su osobine dobrog sijena? Dobro sijeno je zelene boje, lisnato, stabilike su mekane, t. j. daju se savijati, a prijatnog je mirisa. Loše je sijeno kada je žute, smeđe odnosno tamne boje, kad je zamuljeno, kad se praši, kad sadrži mnogo korova i otrov-

nih biljaka, kad je zapareno ili pljesnivo.

Biljni sastav na našim livadama ne može se tako brzo promijeniti, jer su za to često potrebna veća ulaganja (melioracije). Brži uspjeh u proizvodnji kvalitetnog sijena imat ćemo ako sijeno proizvodimo na oranica-ma. To je teže provesti na individualnim gospodarstvima, koja imaju malo oranica.

Međutim, bez većih investicija uvelike ćemo pridonijeti kvalitetu sijena, ako pravodobno kosimo, pravilno postupamo kod sušenja i ako ga spremamo na zaštićeno mjesto.

Kod nas se kasno kosi, da se dobije više sijena, ali je to varljivo, jer takovo sijeno sadrži manje hranjivih tvari i teže je probavljivo.

Ranijom košnjom dobit ćemo: 1. krmu s više probavljivih bjelančevina, rudnih tvari i vitamina. Sijeno od rano pokošene krmе sadrži čak tri puta više probavljivih bjelančevina i dvaput više rudnih tvari. 2. Više otave, jer će se za porast biljaka moći više iskoristiti zimska i proljetna vlaga (kiša sredinom lipnja), a kod djeteline drugi otkos dat će veći prinos.

Kasna košnja ne samo da daje loše sijeno, koje katkada i nema veću vrijednost od slame, već to ima za posljedicu, da se mnogi korovi osjemene, pa tako nam livada ima sve više korova.

Kositi treba kada biljke počnu cvasti, pa sve dok potpuno ne rascvatu (obično krajem svibnja i početkom lipnja). Kad biljke ocvatu njihova hranjiva vrijednost je manja. Budući da prirodne livade sadrže razne vrste trava, to treba kositi kada su glavne dobre trave u cvatu. Najprije ćemo kositi livade, gdje preteže lisičji repak, a najkasnije bijela rosulja.

Kod košnje lucerne moramo se držati ovog: prvi puta ćemo lucernu kositi, kada je u punom cvatu, kako bi se u korijenju prikupilo hranjivih tvari, što će omogućiti dobivanje većeg prinosa tokom godine. Drugi i treći otkos kosit ćemo kad je lucerna u početku cvata. Posljednji otkos neka je 1 i po do 2 mjeseca prije posljednjeg, kako bi omogućili korjenju da prikupi hranjivih tvari za iduću godinu. Crvenu djetelinu je najbolje kositi kada je u punom cvatu.

Sušenje — Zeleno bilje valja toliko sušiti, da se sijeno može dobro sačuvati. Ne smije da sadrži više od 25% vode. Kod sušenja imamo uvijek gubitaka. Ipak moramo nastojati da ih što više smanjimo. Gubici nastaju: 1. **preokretanjem i natepanjem** pokošanih biljaka (ispadaju nježni dijeleci — vršci stabljike, grančice, i lišće), 2. **disanjem**. Pokošeno bilje neko vrijeme i dalje živi — diše, što će zavisi o vremenu (da li je vruće ili vlažno). Obično se disanjem gubi oko 10% probavljivih tvari, 3. **izluživanjem** Ako za vrijeme sušenja padaju kiše bilje se izlužuje (najviše kad je prilično suho), a time se smanjuje vrijednost sijena i ono gubi svoju prirodnu boju.

Veliki su gubici ako krmu sušimo na zemlji, jer tada treba biljnu masu preokretati i natepati, a još veći su gubici kada zbog učestalih kiša trebamo često preokretati. Veći su gu-

bici kod lucerne i djeteline nego kod trava i travnih smjesa, jer njihovo lišće sadrži 2 do 3 puta veći procenat bjelančevina od stabljike. Kod duljeg sušenja na zemlji smanjuje se sadržina rudnih tvari za 60—65%, a bjelančevina za neko 50% a i više. Karotina (provitamina A) se sve više gubi, pa opažamo da sijeno gubi zelenu boju, t. j. postaje žuto, smeđe odnosno tamne boje. Ako uočimo to, da se u sijenu preko zime samo po sebi smanjuje karotin, to takovo sijeno krajem zime uopće više nema karotina, pa stoka to mora i osjetiti. Karotin pretvara životinja u jetrima u vitamin A. On ima važnu funkciju, jer u životinjskom organizmu održava sluznice u zdravom stanju, t. j. da odolijevaju zarazi. Pomanjkanje vitamina A uzrokuje štete na živčanom sistemu, smanjuje plodnost i može da nastane pojava mjesečne sljepoće. Isto tako samo dobro osušeno sijeno sadrži vitamin D, koji je potreban za pravilno iskorišćivanje vapna i fosfora i za razvoj kostiju i zubi (pomanjkanje-rahitis). Zato se preporuča sušenje na napravama i dosušivanjem. Krmu slažemo na naprave kad je nešto povenula (ako ujutro kosimo, uveče stavljamo na naprave).

Dobro osušeno sijeno treba spremati pod krov, kako ne bi pokislo, jer time nastaju daljnji gubici. I kad ga dobro spremamo, nastaju gubici, jer ono vrije (fermentira). Ako se pravilno postupa kod sušenja i spremanja ukupni gubici suhih tvari u sijenu od trava i travnih smjesa iznose 10%, a od lepirnjača 20—30%.

Proizvođači, pokušajte i uvjerit ćete se, da ćete pravovremenom košnjom i pravilnim sušenjem i spremanjem dobiti kvalitetno sijeno i time ćete pridonijeti zdravlju i proizvodnji krava! K.

REUMATIZAM

Pod pojam reumatizma svrstavaju se često mnoge bolesti, koje s reumatizmom nemaju nikakve veze, nego jedino uzrokuju neke boli i tegobe, koje se inače redovito susreću kod raznih reumatičnih bolesti. To često dovodi do krivog i bezuspješnog liječenja, a nerijetko i do gubitka dragocjenog vremena u početku bolesti, kad je liječenje moglo biti uspješnije, da je bolest na vrijeme bila ispravno prepoznata.

Ali i bez toga pravog reumatizma ima danas veoma mnogo, svakog dana sve više, pa mnogi medicinski stručnjaci smatraju, da je to najproširenija bolest našeg doba.

Reumatizam, osim nesusnih boli, koje najčešće uzrokuje, redovito smanjuje radnu sposobnost i produktivnost. Rado i često prelazi u kroničnu formu i nerijetko ostavlja za rad nesposobne ili ograničeno sposobne invalide.

Važni uzročni faktori ove bolesti nalaze se i u okolini čovjeka, i upravo oni pogoduju pojavi i širenju reumatizma. Zato je nemoguće suzbijati reumatizam bez saniranja okoline, bez poduzimanja socijalnih preventivnih mjera i liječenja. Svi ti momenti jasno govore, da je reumatizam važna socijalna bolest modernog doba, koja nanosi štetu čitavoj zajednici, pa je prema tome zajednica zainteresirana, da suzbija i sprečava ovu bolest.

Sama bolest nije još dovoljno proučena, niti joj točno poznamo uzročnika ili uzročnike, a ni sve faktore iz naše okoline, koji pogoduju njezinoj pojavi. Bolest se manifestira najuočljivije nesusnim bolovima u zglobovima, mišićima ili živcima, ali nisu pošteđeni ni razni unutrašnji organi, naročito srce, a to vrijedi napose za akutnu reumatičnu upalu. Znamo, da su srčane bolesti na pr-

vom mjestu u ljestvici pobola i pomora kulturnih naroda, a reumatična upala je najvažnija bolest, koja oštećuje srce. Dapače mnogi stručnjaci smatraju, da nema reumatične upale, gdje bi srce bilo pošteđeno.

Radi boljeg uvida u ovu važnu socijalno medicinsku problematiku pokušat ćemo objasniti najvjerojatniji izvor uzročnika i subjektivne faktore, koji mogu izazvati reumatično oboljenje, a onda nešto više o vanjskim faktorima, koji pogoduju njegovoj pojavi.

Danas je već sigurno utvrđeno, da su razna **gnojna žarišta** opasan izvor uzročnika reumatizma. Takova se žarišta mogu stvarati na raznim mjestima u našem organizmu. Najčešće su u ustima: upaljene tonzile i kvarni zubi-granulomi. Zato takova žarišta treba na vrijeme uklanjati. Za kronično upaljene tonzile još je nekako poznato, da mogu biti opasne, ali na kvarne zube malo tko ozbiljno misli, pa su vjerojatno baš česti granulomi jedan od najvažnijih uzročnih faktora u postanku reumatizma.

Ako se bolesno stanje ne popravi ni onda, kad se uklone tonzile i izliječi bolesno zubalo, većina autora smatra, da se u organizmu mora nalaziti neko skriveno žarište, odakle stalno naviru nove klice, pa za tim žarištem treba uporno tragati.

Ali, kao kod svake bolesti, tako i kod reumatizma opća je kondicija organizma vrlo važna u obrani od ovog oboljenja. U tom pogledu ima veliku vrijednost ispravna prehrana, naročito bogata bjelanjčevinama i vitaminima, higijensko stanovanje, povoljne prilike na radnome mjestu, vrsta posla i t. d. Time već prelazimo na **vanjske faktore**, koji pogoduju pojavi reumatizma.

Poznato je, da atmosferske prilike, u kojima živimo, radimo i krećemo se, imaju ogromno značenje za stupanj otpornosti organizma prema bo-

lesti. U toj atmosferi najvažniji su faktori: temperatura i vlažnost zraka, zatim kretanje zraka, vjetar, pro-puh.

U našem tijelu stvara se bez pre-stanka toplina tako, što izgaraju hra-njivi elementi iz naše hrane. Jedan dio te topline daje potrebnu energiju za rad pojedinih organa i čitavog organizma, a suvišak se izlučuje kroz površinu kože, pluća i razne izlučine. Pritom su od odlučnog značenja at-mosferske prilike u našoj okolini. Ako je u okolini visoka temperatura i ve-lika vlaga, bit će spriječeno odavanje topline iz tijela, pa tako dolazi do za-stoja toplinē u tijelu i do pojave omare. Potpuno obratno dešava se u hladnoj prostoriji s velikom vlagom. U tom slučaju hladan i vlažan zrak pojačano odvodi toplinu s površine našeg tijela, ono se ohlađuje, a to ne-povoljno djeluje na njegovu otpornu snagu. Znamo, da se u takovim pri-likama lako »prehladimo«, t. j. raz-ne nazočne opasne zarazne klice lak-še svladaju otpornost organizma, pa on oboli. Takove prilike djeluju po-voljno i na pojavu reumatične bo-lesti. Nazočni uzročnici reumatične bolesti lakše svladaju od ohlađivanja oslabljeni organizam, pa znamo, da reumatizam najbolje cvate u vlažnim, hladnim podrumskim stanovima, ra-dionicama, mljekarama i među lju-dima, koji rade u vodi i u vlažnim prostorijama. Iz navedenog jasno pro-izlazi, da je prvi korak u borbi pro-tiv reumatizma — pored sanacije opa-snih žarišta — sanacija okoline, vlaž-nih stanova i radnih mjesta. Pogotovo o tome treba da vode najveću brigu oni pogoni, koji po naravi tehnolo-škog procesa traže veću vlagu ili gdje se veća vlaga pojavljuje, iako za teh-nološki proces nije potrebna.

Liječenje — Iako je reumatizam često veoma otporan na liječenje, ni-je liječenje nikako beskorisno. Naro-čito je važno, da se kod akutne reu-

matične upale podvrgnemo stručnom liječenju, jer su nade u izlječenje u ovom stadiju bolesti najveće, i jer se tako može uspješno spriječiti kronič-na forma reumatizma, koja je već mnogo otpornija na liječenje i kod koje se češće pojavljuju neugodne komplikacije, naročito sa srcem i zglobovima, što dovodi do lakšeg ili te-žeg invaliditeta, najvećeg socijalnog zla u vezi s raznim bolestima. I ovdje može stručno liječenje ukloniti ili bar ublažiti boli i smetnje, ali uz mnogo više zalaganja i materijalnih troško-va.

No ima i reumatičnih bolesti, koje se u svom postanku bitno razlikuju od naprijed opisanih oblika, a uzro-kovane su u prvom redu propadanjem glatkih površina u zglobovima, do kojih dolazi radi fizikalnih prilika, nepovoljnih za normalan rad pojedinih zglobova. Tako dolazi često do oštećenja zgloba u koljenu, u kuku, međukralježnim zglobovima kod ja-kog opterećenja tijela (gojaznost, no-šenje teških tereta, rad u stojećem stavu). Drugi put spušteno stopalo izaziva abnormalne odnose u raznim zglobovima, a sve to može izazvati jake boli, koje su mnogo nalik na tegobe kod akutnog reumatizma.

Prema tome kod svakog reumatizma treba najprije utvrditi, da li se radi o upalnom-akutnom ili kronič-nom-reumatizmu ili o ovim t. zv. ar-trozama (upalama zglobova), jer je liječenje potpuno različito. Kod ar-troza može često običan uložak »iz-lijechiti« reumatizam bolje i uspješni-je nego sva kupališta i klimatska lje-čilišta.

Zato se ne ćemo upuštati u liječe-nje reumatizma »prokušanim« doma-ćim lijekovima, nego ćemo se uvijek na vrijeme posavjetovati sa struč-njakom imajući na umu, da je zapu-šteni reumatizam veliko zlo i za sa-mog bolesnika i za čitavu zajednicu.

Prim. dr. Eugen Nežić